

Senast reviderad: 2007-12-03
Senast reviderad av: Fredrik Bordahl

Styrande dokument

GÄLLANDE BESLUT: HANDLINGSPROGRAM FÖR STÖD OCH HJÄLP ÅT VÅLDSUTSATTA KVINNOR OCH DERAS FAMILJER

Antaget av kommunstyrelsen 2006-05-04 § 135

Datum att gälla från och med 2006-06-01

Senaste revidering i Dnr 2005:667

Hur ger vi stöd och hjälp åt våldsutsatta kvinnor och deras familjer?

Ett handlingsprogram för
Arbete & Utveckling i Växjö kommun

April 2006

HANDLINGSPROGRAM FÖR STÖD OCH HJÄLP ÅT VÅLDSUTSATT KVINNOR OCH DERAS FAMILJER

Bakgrund

Ett av målen för regeringens jämställdhetspolitik är frihet från könsrelaterat våld. Våld mot kvinnor är ett uttryck för att det finns obalans i maktförhållandet mellan kvinnor och män.

Våld och kränkning av kvinnor har under senare år uppmärksamrats mer och mer och under årens lopp har lagstiftningen skärpts.

1965	<i>Förbud mot våldtäkt inom äktenskapet.</i>
1982	<i>Kvinnomisshandel på enskild plats faller under allmänt åtal.</i>
1988	<i>Lag om besöksförbud och lag om målsägandebiträde.</i>
1991	<i>Ny jämställdhetslag med bl a förbud mot sexuella trakasserier på arbetsplatsen.</i>
1992	<i>Höjda straffskalor för vissa sexualbrott.</i>
1998	<i>Nytt brott – kvinnofridskränkning – införs i brottsbalken.</i>
2005	<i>Ny sexualbrottslagstiftning.</i>

I Socialtjänstlagen (SoL) infördes 1998 att socialnämnden eller motsvarande myndighet skulle verka för att våldsutsatta kvinnor fick stöd och hjälp. I gällande Socialtjänstlag (SFS 2001:453) 5 kap 11 § om **Brottsoffer bör socialnämnden verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör därvid särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.**

I propositionen Kvinnofrid påtalar regeringen brister vad gäller arbetet med kvinnor som utsatts för våld och vikten av att myndigheter och frivilliga organisationer samverkar samt att berörda myndigheter utarbetar handlingsprogram för arbetet med utsatta kvinnor och deras familjer.

Länsstyrelsen som tillsynsmyndighet har därför givit kommunerna i länet, polismyndigheten och hälso- och sjukvårdsmyndigheterna i uppdrag att utarbeta var och en ett program hur arbetet skall bedrivas. Tanken är också att ett samarbetsprogram mellan de olika myndigheterna skall tas fram.

Enheten Arbete & Utveckling i Växjö har tagit fram ett program för att ge anställda en vägledning i hur utsatta kvinnor och deras familjer skall hjälpas och stödjas.

FN:s definition av våld mot kvinnor: *Varje form av könsrelaterat våld som resulterar i, eller kan resultera i, fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, inklusive hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckliga frihetsberövanden, vare sig det sker i det offentliga eller i det privata livet.*

Enheten Arbete & Utvecklings vägledning för att arbeta med våldsutsatta kvinnor och deras familjer

Att möta familjer där kvinnan har blivit utsatt för våld kan bli aktuellt för alla som arbetar inom socialtjänsten och enheten Arbete & Utveckling.

Vi kan komma i kontakt med problemet på olika sätt, och vi kan i det fortsatta arbetet se behovet av insatser utifrån olika perspektiv. För att kunna öka stödet och förbättra hjälpen till våldsutsatta kvinnor och deras familjer behöver vi använda allas kompetens. Det är därför av största vikt att vi samarbetar och rådgör med varandra mellan förvaltningarna. Ett samtycke från kvinnan är förutsättning för samtalet. Personal i den förebyggande verksamheten kan också utgöra ett stöd för kvinnan. Berättar hon eller antyder hon att hon blir slagen, så är det viktigt att lyssna på henne. Förklara att hon har rätt att få hjälp. Hon skall få stöd i att ta kontakt med handläggare inom enheten Arbete & Utveckling och vid behov skall personal följa med.

Enligt 2 kap 2 § SoL har kommunen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver.

VÅGA SE - FRÅGA - LYSSNA MED FANTASI - VISA RESPEKT

För handläggare:

Den utsatta kvinnan är i regel skuldtyngd och ser inte sällan den uppkomna situationen som hennes fel. Det är viktigt att komma ihåg våldsspiralens konsekvenser och det kommer att krävas mycket tid för att hon skall förändra sin självbild. Hon behöver mycket stöd och kan behöva akut skydd för sig och sina barn. Hon kan också behöva praktisk hjälp som att få komma till sjukhus, hjälp till bostad, flyttning m.m.

Om möjligt är det viktigt att hon får behålla samma handläggare för att få stöd. Det är inte lämpligt att hon har samma handläggare som mannen och i regel inte heller gå på parsamtal. Våldet kan öka om paret sitter tillsammans i samtal. Kvinnan kan också uppleva parsamtal som ett nytt övergrepp.

I det akuta skedet:

Kvinnan kontaktar mottagningsteamet, som är ingången till enheten Arbete & Utveckling i det akuta skedet. I mottagningsteamet bör kvinnan samma dag få träffa en handläggare. Samtal förs med kvinnan och en kartläggning görs av hennes akuta situation. Om det finns barn i familjen är det viktigt att ta reda på eventuell hotbild och skydd för barnet. Tänk på anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 1 § SoL till socialförvaltningens enhet Barn, familj och ungdom om det i samtalet framkommer allvarliga uppgifter kring barnets situation.

Se "Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn", Soc. styr jan 2004.

- Ta hjälp av en kollega om så behövs så att ni i fortsättningen kan arbeta gemensamt.
- Erbjud kvinnan tolk genom Tolkförmedlingen vid behov. Använd inte släkting/barn som tolk.
- Hjälp kvinnan att komma till akutmottagning/vårdcentral för att få skador omsedda, fotograferade, dokumenterade. Mannen skall inte närvara vid undersökningen. Journalanteckningar räcker inte som rättsintyg. Ett rättsintyg ska utfärdas på begäran av polismyndighet och åklagare. Om kvinnan inte vill låta sig läkarundersökas beskriv i journalanteckningar de skador kvinnan anger och de ev. skador som är synliga. Informera kvinnan om att journalanteckningar har förts.
- Stöd kvinnan i att göra polisanmälan. Kvinnan fattar själv beslut om polisanmälan, men erbjud dig att sitta med som stöd. Endast vid mycket allvarliga brott - för högre straff än två år har enheten Arbete & Utveckling i likhet med hälso- och sjukvården, rätt att utan den hjälpsökande kvinnans medgivande polisanmäla misstanke om brott.
- Anlita Kvinnojouren om det behövs och kvinnan vill detta. Kvinnojouren kan hjälpa till med stöd åt kvinnan och med akut boende.
- Vid behov av akut boende undersök också möjlighet att bo i enhetens jourlägenhet. Kontakta boendesekreteraren. Lämna inte kvinnan ensam utan se till att hon får stöd och hjälp.
- Om kvinnan behöver hämta sina personliga tillhörigheter hos mannen låt henne inte gå ensam.
- Kvinnan kan vara i behov av ekonomisk hjälp. Mannen kan ha tagit över ekonomin i hemmet.
- Om händelsen inträffar under social beredskapstid fredag kväll - måndag morgon, håll kontakt med familjen i avvaktan på nästa ordinarie arbetsdag.
  - Hjälp kvinnan med det praktiska om hon inte orkar själv. Upprepa informationen vid flera tillfällen.
  - Kontakta Brottsofferjouren som kan hjälpa till med information och samtal.
- Informera om möjligheten till skydd:
  - Besöksförbud: Ansökan sker hos åklagarmyndigheten eller polismyndighet.
  - Skyddad identitet söks hos den lokala skattemyndigheten.
  - Hemligt telefonnummer, telefonsvarare.
  - Trygghetspaket kan lånas hos polisen efter beslut av förundersökningsledare.
  - Hos den lokala skattemyndigheten kan kvinnan i samband med flytt till hemlig ort ansöka om kvarskrivning.
  - Fingerad identitet: En skyddsåtgärd, som är mycket svår att få. Sker genom polismyndighet.
  - Se även checklista utarbetad av Länsstyrelsen i maj 2005.

BARNEN

När det finns barn i familjen kan det innebära att barnet sett eller hört att deras mamma blivit misshandlad. Att se sin mamma bli slagen och förnedrad är nog bland det svåraste ett barn kan uppleva. Den känsla av vanmakt som drabbar barnen när de inte kan stoppa våldet kan komma att prägla hela dess uppväxt.

Eftersom mamman ofta blir helt upptagen av sin situation och mycket försvagad kan det innebära att hon inte har förmågan att se barnens utsatthet.

Socialnämnden har en lagstadgad skyldighet att skydda minderåriga från psykisk och fysisk misshandel och ”i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsyn till den unges bäst motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet.” (5 kap 1 § SoL).

Att se eller höra sin mamma bli misshandlad indikerar en allvarlig risk att utvecklas ogynnsamt. Barnen kan behöva skydd utanför hemmet i ett akut skede och behandling i syfte att bearbeta sina upplevelser och intryck. Även ganska små barn har tydliga minnen av otäcka situationer, och tvärtemot vad många tror är det viktigt för barn att de får berätta. Barnet behöver då mycket hjälp för att kunna närma sig det smärtsamma. Rådgör gärna och ta hjälp av socialtjänstens personal som har erfarenhet av samtal med barn i gruppverksamheterna.

I det akuta skedet

- Om barn behöver akut skydd undersök först möjligheterna i deras nätverk, t ex anhöriga, vänner, bekanta, förskola o s v. Om handläggaren känner oro för barnet, ring mottagningsfunktionen på socialförvaltningens enhet Barn, familj och ungdom och rådgör om den akuta situationen och om en anmälan skall göras. En placering av barnen kan bli aktuellt. Tänk på medgivandeblanketten. Utred vem vårdnadshavaren är för barnet.
- Barnen kan också behöva bli omsedda för att möjliggöra mammans kontakter med polis, sjukhus m m. Även här gäller att först undersöka möjligheterna i nätverket.
- Det är viktigt att även tillgodose barnens behov. Samtala med/lyssna till barnen och bedöm om de behöver mer samtalsstöd (BuP) eller annan hjälp utöver det handläggaren har möjlighet att ge.

KVINNAN

I det akuta skedet kan kvinnan kanske inte ta in all information. Det tar också tid för kvinnan att se sin situation, våga lita på omgivningen och ta sig ur en relation, där våld förekommer. För kvinnan kan det vara ovant och provocativt att vara i centrum, få frågor om egna känslor och att hävda de egna behoven. Påpekanden om hur omöjlig hennes situation är kan fördröja hennes arbete med att börja ta ansvar för sitt liv. Ofta går hennes energi åt att försvara mannen och

relationen till honom. Med långsiktigt stöd kan hon med tiden själv komma till insikt och planera för sitt liv.

Vid utredning enligt 11 kap 1 § SoL krävs kvinnans samtycke. Det är viktigt att tänka på att kvinnan är i kris och behöver tid att få berätta vad som hänt. Mannen kan ha hotat med att barnen kommer att tas ifrån henne och att hon kan vara rädd för att det skall ske. Poängtera att det är förbjudet i lag att slå eller hota och att misshandeln inte är tillåtet. Samtala både om det kortsiktiga perspektivet och utred behovet av mer långsiktig hjälp.

Våldsutsatta kvinnor återvänder ofta till männen som våldför sig på dem. Det är lättare att förstå detta om vi har våldets normaliseringsprocess i åtanke. Det är viktigt att kvinnan vet var hon framöver kan vända sig och polisen finns med för att stödja och hjälpa brottsoffer. Ofta tränger misshandlade kvinnor bort vad deras barn utsatts för och tror inte att barnen märkt något av våldet. De vill inte eller orkar inte se det. Mammorna behöver därför stöd i att prata med barnen om vad som hänt.

Se Socialstyrelsens Meddelandeblad Nr 6/02

Flickor som lever under hot och tvång i familjer med starkt patriarkala värderingar. Hänvisa till bilagorna. Vidare till "Handbok i hedersproblematik" framställd av Länsstyrelserna i Blekinge, Kalmar och Kronobergs län.

- Rådgör gärna med introduktionsteamet vid enheten Arbete & Utveckling. Handläggarna i teamet kan informera vidare i det akuta skedet.
- Om kvinnan gjort polisanmälan, informera henne då hon är mottaglig för det, om den rättsliga processen, om rätten att få målsägandebiträde, skadestånd mm.

FAMILJERÄTTEN

En viktig del i familjerättens verksamhet är samarbetsamtalen. Om det framkommit uppgifter om att kvinnan utsatts för våld i familjen, gäller samma d v s att erbjuda parterna samtal var för sig. I Kvinnovåldskommissionens huvudbetänkande sägs bl a om samarbetsamtal. "Vi anser att det är ytterst angeläget att man även inom domstolarna är medveten om att det i flera vårdnads- och umgänges mål döljer sig kvinnavåldsproblematik. Domarna måste i det enskilda fallet vara observanta på att modern kan vara utsatt för våld och därför noga pröva om det är lämpligt att förordna om samarbetsamtal".

MANNEN

Brott mot kvinnan går aldrig att försvara. Det är emellertid viktigt att undersöka på vilket sätt mannen kan behöva hjälp. Han har rätt till stöd och hjälp, kontinuerlig kontakt med handläggare eller annan behandlare. Mannen kan behöva prata enskilt om sina upplevelser.

Forskning och erfarenheter visar bl a på att det kan vara ett onormalt stort kontrollbehov som utlöser misshandeln. Ur detta perspektiv bör vi motivera även mannen att söka hjälp för att förändra sitt beteende och sin självkänsla. Om han har missbruksproblem bör han få hjälp med det. Har han invandrarbakgrund kan det vara viktigt att förtydliga den svenska lagstiftningen, brottet i att bruka våld och hjälpa honom att hitta sin roll i det svenska samhället.

- Samtala med mannen separat. Undersök om det är bäst om mannen och kvinnan har olika handläggare.
- Vid utredning enligt 11 kap 1 § SoL krävs mannens samtycke. Samtala med honom om händelsen, om hans rädsla, om droger och alkohol om detta finns med i bilden. Undersök vad mannen vill ha för hjälp.
- Kontakta vid behov socialförvaltningens Vuxenenhet. Informera om Mansjouren och förmedla kontakt om mannen vill det. Andra insatser som kan bli aktuella är kontaktperson, information om Navet, kontakt med familjerådgivning, psykiatrisk mottagning eller vårdcentral.

PERSONALSTÖD

Personal, som möter våldsutsatta kvinnor och kommer nära våldet, kan själva behöva stöd. Våldet och dess offer väcker starka känslor och det är viktigt att det finns en planering på arbetsplatsen för detta. Arbetsledarna bör ha en beredskap för att omedelbart ordna ett sammanhang, där personal, som mött våldsutsatta kvinnor i ett akut skede, eventuellt barn och kanske också mannen som slagit, får en möjlighet att ventilerar känslor av vrede, sorg för att bättre kunna hjälpa familjen och stå rustade i det fortsatta arbetet. Vid behov ordna uppföljning med berörda handläggare.

SAMVERKAN

För att stödja och hjälpa våldsutsatta kvinnor och deras familjer på bästa sätt måste vi använda oss av alla de resurser som samhället har. Det handlar om att hjälpa familjerna till och samarbeta med olika instanser inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården, polismyndigheten, åklagarmyndigheten, m fl men också med brottsofferjouren, kvinnojouren och mansjouren m fl.

Litteraturtips

E. Lundgren, G. Heimer, J. Westerstrand, A-M. Kalliokoski: "Slagen dam, mäns våld mot kvinnor i Jämställda Sverige", en omfångsundersökning (2001) Fritzes förlag"

Slag i luften (SOU:2004:121) Utvärdering av kvinnofridsuppdragen

Maria Eriksson: "I skuggan av pappa. Familjerätten och hanteringen av fädrens våld. (2003)

Socialstyrelsen (artikel nr 2005-131-9) "När mamma blir slagen"

Kvinnofridsportalen: www.kvinnofrid.se

Socialstyrelsen (artikel nr 2004-101-01) ”Anmälningsskyldighet om missförhållanden som rör barn”

Checklista Kvinnofrid Kronoberg, Länsstyrelsen, ”Att tänka på i mötet med våldsutsatta kvinnor och deras barn” (maj 2005)

B. Lenner Axelsson ”Männens röster” (1996) Natur och Kultur

Arnaldur Indridason ”Kvinna i grönt” Prisma

Telefonlista

Enheten Arbete & Utveckling	433 00
Kvinnojouren i Växjö	488 08
Brottsofferjouren i Växjö	456 94 eller 0200/21 20 19
Mansjouren i Kronobergs län	390 30 eller 664 76
Polismyndigheten i Kronobergs län	74 30 00 eller 114 14
Socialförvaltningen i Växjö:	
Barn, familj, ungdom	435 00
Vuxenenheten	43100
Psykiatri	58 61 00
Centrallasarettet i Växjö	58 81 00 eller 58 80 00
Jourläkarcentralen i Växjö	58 78 00
Vid akut behov av tolk ring	414 06
Terrafem	020/52 10 10 (en nationell jourtelefon för kvinnor och flickor med invandrarbakgrund)